

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут охорони здоров'я
Кафедра здоров'я людини і фізичної реабілітації

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи
_____ О. А. Лагоднюк

“ _____ ” _____ 2018 р.

08-02-25

Національний університет
водного господарства
та природокористування

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Фізична реабілітація в пульмонології

PHYSICAL REHABILITATION IN PULMONOLOGY

спеціальність
specialty

Національний університет водного господарства та природокористування
227 Фізична терапія, ерготерапія
227 PHYSICAL THERAPY,
ERGOTHERAPY

галузь знань
branch of knowledge

22 Охорона здоров'я
22 Health care

Робоча програма «Фізична реабілітація в пульмонології» для студентів, які навчаються за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія. – Рівне: НУВГП, 2018. – 15 с.

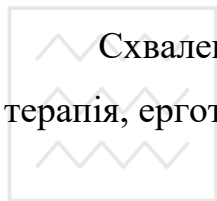
Розробник: Григус Ігор Михайлович – доктор медичних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації.

Протокол від «27» серпня 2018 року № 1.

Завідувач кафедри: _____ Н. Є. Нестерчук
(підпис) (ініціали та прізвище)

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія.

Протокол від «06» вересня 2018 року № 7

Голова науково-методичної комісії _____ І. М. Григус
(підпис) (ініціали та прізвище)

© _____, 2018 рік

© _____, 2018 рік

ВСТУП

Програма фахової (циклу професійної підготовки) навчальної дисципліни «Фізична реабілітація в пульмонології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є засвоєння головних принципів діагностування і проведення фізичної реабілітації пульмонологічних хворих.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Фізична реабілітація в пульмонології» є складовою частиною циклу дисциплін професійної та фахової підготовки студентів за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія». Вивчення курсу передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів – анатомія людини, фізіологія людини, загальна патологія, діагностика і моніторинг стану здоров'я, профілактика захворювань, основи фізичної реабілітації, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях, лабораторних заняттях, самостійної роботи та виконання поставлених завдань.

Вимоги до знань та умінь визначаються галузевими стандартами вищої освіти України.

Анотація

Фізична реабілітація в пульмонології є необхідною навчальною дисципліною у галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Мета викладання дисципліни – вивчення основних понять про захворювання дихальної системи, основні клінічні прояви, ознайомлення з основними та додатковими методами обстеження пацієнтів, вміння оцінити стан здоров'я, відповідно грамотно призначити реабілітаційні заходи і перевірити їх ефективність. Також навчити майбутніх фахівців розвивати у собі спостережливість, дослідницькі інтереси, здатність визначати загальний стан хворого, бачити найменші зміни в його стані і тим самим забезпечувати гнучку тактику застосування фізичної реабілітації на етапах відновлювального лікування.

Ключові слова: фізична реабілітація, клінічні прояви, пульмонологія, діагноз.

Abstract

Physical rehabilitation in pulmonology is a necessary discipline in the field of knowledge 22 "Health care". The purpose of teaching discipline is to study the basic concepts of respiratory system diseases, basic clinical manifestations, acquaintance with the basic and additional methods of patient examination, be able to assess the health status, appropriately appoint rehabilitation measures and check their effectiveness. Also, to train future specialists to develop observation, research interests, ability to determine the general condition of the patient, to see the slightest changes in his condition, and thereby provide a flexible tactic of the use of physical rehabilitation at the stages of restorative treatment.

Key words: physical rehabilitation, clinical manifestations, pulmonology, diagnosis.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 4 семестр: 4 5 семестр: 3	Галузь знань <u>22 «Охорона здоров'я»</u>	Нормативна (ПП)	
Модулів – 3	Спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й 3-й	2-й 3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – курсова робота		Семестр	
Загальна кількість годин – 210 Денна: 4 семестр – 120 год 5 семестр – 90 год Заочна: 4 семестр – 120 год 5 семестр – 90 год		4-й 5-й	4-й 5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Рівень вищої освіти: <u>Бакалаврський</u>	Лекції	
		4-й сем - 20 год	4-й сем - год
		5-й сем - 16 год	5-й сем - год
		Лабораторні	
		4-й сем - 26 год	4-й сем - год
		5-й сем - 22 год	5-й сем - год
		Самостійна робота	
		4-й сем - 74 год	4-й сем - год
		5-й сем - 28 год	5-й сем - год
		Індивідуальні завдання 5-й – курсова робота, 24 год	
Вид контролю: 4 семестр залік, 5 семестр курсова робота, іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить (%): для денної форми навчання – 67 %

для заочної форми навчання – ____ %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни – дати ґрунтовні знання про хвороби органів дихання і стани, у комплексному лікуванні яких використовують засоби лікувальної фізичної культури, фізіотерапевтичні процедури, масаж, преформовані фізичні фактори, навчити майбутніх фахівців розвивати у собі спостережливість, дослідницькі інтереси, здатність визначати загальний стан хворого, бачити найменші зміни в його стані і тим самим забезпечувати гнучку тактику застосування фізичної реабілітації на різних етапах відновлювального лікування.

Програма курсу передбачає послідовне вивчення теоретичних засад організації обстежень пульмонологічних пацієнтів на різних етапах хвороби та призначення реабілітаційних заходів, набуття практичних навичок у здійсненні цих заходів, оволодіння методами контролю за ефективністю реабілітації, планування та прогнозування результатів діяльності.

Завдання вивчення дисципліни полягає у розширенні світогляду студентів, формування у студентів уявлення про цілісність організму людини, можливості, форми і методи реабілітації, а також ознайомлення з конкретними практичними навиками з ціллю оволодіти ними.

Методичні: дати теоретичні знання про основні прояви захворювань органів дихання та фізичної реабілітації пацієнтів.

Пізнавальні: дати уявлення про сучасний стан можливостей діагностики стану пульмонологічних хворих та проведення фізичної реабілітації. Дати змогу майбутнім фахівцям опанувати практичні навички проведення фізичної реабілітації пацієнтів з урахуванням специфіки захворювання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

основні анатомо-фізіологічні особливості органів дихання;

основні прояви пульмонологічних захворювань;

методи обстеження та визначення функціонального стану пульмонологічних хворих;

засоби фізичної реабілітації пульмонологічних хворих.

вміти:

обстежити пульмонологічних пацієнтів;

визначити стан органів та систем організму пульмонологічних хворих;

провести фізичну реабілітацію пульмонологічних пацієнтів з урахуванням специфіки захворювання.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. 2 курс 4 сем

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Організація фізичної реабілітації при захворюваннях органів дихання

Тема 1. Основні анатомо-фізіологічні особливості органів дихання. Будова легень, механізм вдиху та видиху.

Тема 2. Основні та додаткові методи обстеження пульмонологічних пацієнтів. Основні клінічні симптоми та синдроми при захворюваннях органів дихання.

Тема 3. Особливості обстеження пульмонологічних хворих. Дані суб'єктивного та об'єктивного обстеження.

Тема 4. Види пульмонологічної реабілітації. Основні засоби фізичної реабілітації.

Тема 5. Клініко-фізіологічне обґрунтування застосування засобів фізичної реабілітації в пульмонології. Складання програм фізичної реабілітації.

Тема 6. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при гострому бронхіті. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності гострого бронхіту.

Тема 7. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при хронічному бронхіті. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності хронічного бронхіту.

Тема 8. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при вогнищевій пневмонії. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності вогнищевої пневмонії.

Тема 9. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при крупозній пневмонії. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності крупозної пневмонії.

Тема 10. Особливості перебігу бронхіальної астми. Визначення, етіологія, патогенез, клініка бронхіальної астми.

Модуль 2. 3 курс 5 сем

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при захворюваннях органів дихання

Тема 11. Особливості проведення фізичної реабілітації при бронхіальній астмі. Принципи лікування бронхіальної астми. Засоби фізичної реабілітації.

Тема 12. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при плевриті. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності плевриту.

Тема 13. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при емфіземі легень. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності емфіземи легень.

Тема 14. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при бронхоектатичній хворобі. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності бронхоектатичної хвороби.

Тема 15. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при пневмосклерозі. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності пневмосклерозу.

Тема 16. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при абсцесі легень. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності абсцесу легень.

Тема 17. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при раку легень. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності раку легень.

Тема 18. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при дихальній недостатності. Визначення, етіологія, патогенез, клініка, принципи лікування та проведення фізичної реабілітації за наявності дихальної недостатності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. 2 курс												
Змістовий модуль 1. Організація фізичної реабілітації при захворюваннях органів дихання.												
Тема 1. Основні анатомо-фізіологічні особливості органів дихання.		2		2		7						
Тема 2. Основні та додаткові методи обстеження пульмонологічних пацієнтів.		2		2		7						
Тема 3. Особливості обстеження пульмонологічних хворих.		2		4		7						
Тема 4. Види пульмонологічної реабілітації.		2		2		7						
Тема 5. Клініко-фізіологічне обґрунтування застосування засобів фізичної реабілітації в пульмонології.		2		4		7						
Тема 6. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при гострому бронхіті.		2		2		7						
Тема 7. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при хронічному бронхіті.		2		4		8						

Тема 8. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при вогнищевій пневмонії.		2		2		8						
Тема 9. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при крупозній пневмонії.		2		2		8						
Тема 10. Особливості перебігу бронхіальної астми.		2		2		8						
Разом за змістовим модулем 1	120	20		26		74						
Модуль 2. 3 курс												
Змістовий модуль 2. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при захворюваннях органів дихання.												
Тема 11. Особливості проведення фізичної реабілітації при бронхіальній астмі.		2		4	3	4						
Тема 12. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при плевриті.		2		4	3	4						
Тема 13. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при емфіземі легень.		2		4	3	4						
Тема 14. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при бронхоектатичній хворобі.		2		2	3	4						
Тема 15. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при пневмосклерозі.		2		2	3	3						
Тема 16. Особливості		2		2	3	3						

перебігу та проведення фізичної реабілітації при абсцесі легень.												
Тема 17. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при раку легень.		2		2	3	3						
Тема 18. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при дихальній недостатності.		2		2	3	3						
Разом за змістовим модулем 2	90	16		22	24	28						
Усього	210	36		48	24	102						
Модуль 3. 3 курс												
Індивідуальне науково-дослідне завдання	24				24							

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1		
1	Тема 1. Основні анатомо-фізіологічні особливості органів дихання.	2
2	Тема 2. Основні та додаткові методи обстеження пульмонологічних пацієнтів.	2
3	Тема 3. Особливості обстеження пульмонологічних хворих. Основні методи обстеження.	2
4	Тема 4. Особливості обстеження пульмонологічних хворих. Додаткові методи обстеження.	2
5	Тема 5. Види пульмонологічної реабілітації.	2
6	Тема 6. Клініко-фізіологічне обґрунтування застосування засобів фізичної реабілітації в пульмонології.	2
7	Тема 7. Складання програм фізичної реабілітації.	2
8	Тема 8. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при гострому бронхіті.	2
9	Тема 9. Особливості перебігу хронічного бронхіту.	2
10	Тема 10. Проведення фізичної реабілітації при	2

	хронічному бронхіті.	
11	Тема 11. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при вогнищевій пневмонії.	2
12	Тема 12. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при крупозній пневмонії.	2
13	Тема 13. Особливості перебігу бронхіальної астми.	2
Змістовий модуль 2		
14	Тема 14. Засоби фізичної реабілітації при бронхіальній астмі.	2
15	Тема 15. Особливості проведення фізичної реабілітації при бронхіальній астмі.	2
16	Тема 16. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при сухому плевриті.	2
17	Тема 17. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при ексудативному плевриті.	2
18	Тема 18. Особливості перебігу емфіземи легень.	2
19	Тема 19. Особливості проведення фізичної реабілітації при емфіземі легень.	2
20	Тема 20. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при бронхоектатичній хворобі.	2
21	Тема 21. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при пневмосклерозі.	2
22	Тема 22. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при абсцесі легень.	2
23	Тема 23. Особливості перебігу та проведення фізичної реабілітації при раку легень.	2
24	Тема 24. Особливості перебігу та проведення реабілітації при дихальній недостатності.	2
Разом		48

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Основні анатомо-фізіологічні дані органів дихання	7
2	Тема 2. Принципи класифікації хвороб органів дихання	7
3	Тема 3. Методи обстеження хворих із хворобами органів дихання	7
4	Тема 4. Особливості пульмонологічної реабілітації.	7
5	Тема 5. Застосування засобів фізичної реабілітації в пульмонології.	7
6	Тема 6. Клінічна картина гострого бронхіту.	7

7	Тема 7. Клінічна картина хронічного бронхіту.	8
8	Тема 8. Клінічна картина вогнищевої пневмонії.	8
9	Тема 9. Клінічна картина крупозної пневмонії.	8
10	Тема 10. Клінічна картина бронхіальної астми.	8
11	Тема 11. Тактика ведення хворих на бронхіальну астму	4
12	Тема 12. Плеврит, основні клінічні прояви.	4
13	Тема 13. Клінічна картина емфіземи легень.	4
14	Тема 14. Клінічна картина бронхоектатичної хвороби.	4
15	Тема 15. Клінічна картина пневмосклерозу.	3
16	Тема 16. Клінічна картина абсцесу легень.	3
17	Тема 17. Клінічна картина раку легень.	3
18	Тема 18. Клінічна картина дихальної недостатності.	3
Разом		102

Національний університет
водного господарства
та природокористування

7. Індивідуальне науково-дослідне завдання

Підсумком самостійної роботи над вивченням дисципліни є написання курсової роботи.

Курсова робота виконується кожним студентом за індивідуально отриманим завданням.

Представлення, структура, оформлення курсової роботи.

Титульний аркуш, відповідність теми та змісту, кількість розділів (не менше трьох, відповідна назва розділів і підрозділів: вступ – обґрунтування актуальності обраної теми, постановка мети і конкретних завдань, об'єкт, предмет, методи дослідження; 1 розділ – огляд літератури, 2 розділ – організація та методи дослідження, 3 розділ – результати дослідження, висновки, список використаної літератури, додатки. Оформлення наукових робіт: шрифт, інтервал, обсяг роботи (мінімальний для 3 курсу – 30 сторінок).

8. Методи навчання

1. Словесні: розповідь-пояснення, бесіда, лекція.
2. Наочні (ілюстрація, демонстрація) .
3. Практичні: досліди, вправи, лабораторні роботи, реферати, курсові роботи.

Основними формами вивчення курсу є лекції, лабораторні заняття, індивідуальні та групові консультації, під керівництвом викладача, підготовка реферату, виступ з доповіддю на студентській науковій конференції, а також самостійну роботу, що забезпечує закріплення теоретичних знань, сприяє набуттю практичних навичок і розвитку самостійного мислення.

9. Методи контролю

1. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни оцінюється: участь студентів в обговоренні питань, винесених на лабораторні заняття та проблемних ситуацій; розв'язок ситуаційних вправ; самостійно підготовлені повідомлення студентів за темою лабораторного заняття; на кожному лабораторному занятті проводиться усне чи письмове опитування по темі у вигляді

визначення п'яти понять або 10 тестів закритої форми з однією правильною відповіддю з 5-ти можливих; оцінюється звіт по ІНДЗ; проведення модульного поточного контролю через навчально-науковий центр незалежного оцінювання.

2. Підсумковий контроль знань – екзамен відбувається відповідно до Положення про семестровий поточний та підсумковий контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти (сайт НУВГП).

10. Розподіл балів, які отримують студенти 2 курс 4 семестр

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль № 1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100

3 курс 5 семестр

Поточне тестування та самостійна робота								Іспит	Сума
Змістовий модуль № 2									
T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18		
5	5	5	5	5	5	5	5	40	100

Виконання курсової роботи			Сума
Пояснювальна записка	Теоретична частина	Захист роботи	
До 20	До 40	До 40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно, з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно, з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій.
2. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (НКНМЗД).
3. Нормативні документи ВООЗ, МОЗ України.
4. Наочні посібники та відеофільми.
5. Матеріальні засоби навчання техніко-тактичних дій, комп'ютерне забезпечення.

12. Рекомендована література

Базова

1. Григус І. М. Фізична реабілітація в пульмонології : навч. посібник / І. М. Григус. – Рівне : НУВГП, 2015. – 258 с.
2. Внутрішні хвороби / [Р. О. Сабадишин, В. М. Баніт, І. М. Григус і ін.] ; за ред. Р. О. Сабадишина. – Рівне : ВАТ “Рівненська друкарня”, 2004. – 544 с.
3. Григус І. М. Фізична реабілітація при захворюваннях дихальної системи : навчальний посібник (Гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-8114 від 29.08.11 р.) / І. М. Григус. – Рівне, 2011. – 186 с.
4. Основи реабілітації, фізичної терапії, ерготерапії: підручник / [Л. О. Вакуленко, В. В. Клапчук, Д. В. Вакуленко та ін.] ; за заг. ред. Л. О. Вакуленко, В. В. Клапчука. – Тернопіль : ТДМУ, 2018. – 372 с.
5. Мухін В. М. Фізична реабілітація / В. М. Мухін. – К. : Олімпійська література, 2010. – 488 с.
6. Реабілітація хворих засобами лікувальної фізкультури / [Грейда Б. П., Столяр В. А., Валецький Ю. М., Грейда Н. Б.]. – Луцьк : Видавництво «Волинська обласна друкарня», 2003. – 310 с.

Додаткова література

1. Алекса В. И. Практическая пульмонология / В. И. Алекса, А. И. Шатихин. – М. : Триада-Х, 2005. – 696 с.
2. Бронхиальная астма: все, что нужно знать ; [пер. с англ. Джон Эрз и др.]. – М. : Астрель, 2006. – 73 с.
3. Бэрнс П. Бронхиальная астма / П. Бэрнс, С. Годфри. – М. : Изд-во «БИНОМ-Пресс», 2003. – 128 с.
4. Гордон Н. Заболевания органов дыхания и двигательная активность / Н. Гордон. – К. : Олімпійська література, 1999. – 128 с.
5. Григус І. М. Фізична реабілітація хворих на бронхіальну астму (монографія) / І. М. Григус. – Рівне, 2008. – 240 с.
6. Дубровский В. И. Лечебная физическая культура (кинезиотерапия) : учебн. для студ. высш. учеб. заведений / В. И. Дубровский. – 2-е изд., стер. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 608 с.
7. Епифанов В. А. Лечебная физическая культура и массаж : учебник / В. А. Епифанов. – М. : ГЭОТАР-МЕД, 2002. – 560 с.
8. Ибатов А. Д. Основы реабилитологии: учебное пособие / А. Д. Ибатов, С. В. Пушкина. – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2007. – 160 с.

9. Івасик Н. О. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. фізкультурного профілю] / Н. О. Івасик. – Л., 2007. – 166 с.
10. Інструментальні методи дослідження функції зовнішнього дихання при захворюваннях бронхо-легеневої системи : [метод. рекомендації] / Ю. М. Мостовий, Т. В. Константинович-Чічірельо, О. М. Колошко, Л. В. Распутіна ; Вінниц. держ. мед. ун-т ім. М. І. Пирогова. – Вінниця, 2000. – 36 с.
11. Карпюк І. Ю. Дихання в оздоровчій фізичній культурі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. Ю. Карпюк. – К. : Знання України, 2004. – 196 с.
12. Клінічна пульмонологія / [за ред. І. І. Сахарчук]. – К. : Книга плюс, 2003. – 368 с.
13. Легкое дыхание / [авт.-сост. В. В. Петров]. – Минск : Харвест, 2003. – 144 с.
14. Лечебная физическая культура : учебн. для студ. высш. учеб. заведений / [С. Н. Попов, Н. М. Валеев, Т. С. Гарасеева и др.] ; под ред. С. Н. Попова. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с.
15. Лечение болезней легких / [Остапенко В. А., Ахмедов В. А., Баженов Е. Е., Волковская Н. Е.] ; под ред. проф. В. А. Остапенко. – М. : ООО «Медицинское информационное агентство», 2005. – 384 с.
16. Малявин А. Г. Немедикаментозные методы в лечении и медицинской реабилитации больных бронхиальной астмой (Пособие для врачей) / [А. Г. Малявин ; под ред. А. Г. Чучалина]. – М., 2004. – 45 с.
17. Медицинская реабилитация : руководство. Том I. / [под ред. В. М. Боголюбова]. – М., 2007. – 678 с.
18. Медицинская реабилитация : руководство. Том III. / [под ред. В. М. Боголюбова]. – М., 2007. – 584 с.
19. Медицинская реабилитация: руководство для врачей / [под ред. В. А. Елифанова]. – М. : МЕДпресс-информ, 2005. – 328 с.
20. Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю „Пульмонологія” № 128 від 19.03.2007 року. www.moz.gov.ua
21. Окорочков А. Н. Диагностика болезней внутренних органов : Т. 3. Диагностика болезней органов дыхания / А. Н. Окорочков. – М. : Мед. лит., 2003. – 464 с.
22. Основи фізичної реабілітації / [Г. П. Магльована та ін.]. – Львів : Ліга-Прес, 2006. – 148 с.
23. Пасиешвили Л. М. Справочник участкового терапевта : диагностика, обследование, лечебная тактика / Л. М. Пасиешвили. – Ростов н/Д. : Феникс, 2003. – 384 с.
24. Пономаренко Г. Н. Физические методы лечения : справочник / Г. Н. Пономаренко. – изд. 2-е. перераб. и доп. – СПб. : ВМедА, 2002. – 299 с.
25. Порада А. М. Основи фізичної реабілітації : навч. посібник / А. М. Порада, О. В. Солодовник, Н. Є. Прокопчук. – К. : Медицина, 2006. – 248 с.
26. Регеда М. С. Бронхіальна астма (монографія) / М. С. Регеда. – Львів : В-во «Сполом», 2005. – 136 с.
27. Соколовський В. С. Лікувальна фізична культура : підручник / В. С. Соколовський, Н. О. Романова, О. Г. Юшковська. – Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2005. – 234 с.

28. Сосин И. Н. Физиотерапевтический справочник / И. Н. Сосин, А. Г. Буявых. – Симферополь : Изд. КГМУ, 2003. – 752 с., ил.
29. Справочник по терапии с основами реабилитации / Л. М. Пасиешвили, А. А. Заздравнов, В. Е. Шапкин, Л. Н. Бобро. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 416 с.
30. Сучасні класифікації та стандарти лікування розповсюджених захворювань внутрішніх органів / [за ред. Ю. М. Мостового]. – Вінниця : ДП „МКФ”, 2007. – 480 с.
31. Факультетська терапія : підручник / [В. М. Хворостінка, Т. А. Моїсеєнко, Л. В. Журавльова та ін.]; ред. В. М. Хворостінка. – Харків : Факт, 2003. – 888 с.
32. Федосеев Г. Б. Бронхиальная астма / Г. Б. Федосеев. – СПб. : Нордмедиздат, 2006. – 308 с.
33. Физическая реабилитация : учебник [для студентов высших учебных заведений] / [под ред. С. Н. Попова]. – Ростов н/Д. : Феникс, 2006. – 608 с.
34. Хрущев С. В. Физическая культура детей с заболеваниями органов дыхания : учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / С. В. Хрущев, О. И. Симонова. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 304 с.
35. Частная физиотерапия : учебн. пособие / [под ред. Г. Н. Пономаренко]. – М. : ОАО «Издательство «Медицина», 2005. – 744 с.
36. Язловецький В. С. Основи фізичної реабілітації : навч. посібник / В. С. Язловецький, Г. Е. Верич, В. М. Мухін. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2004. – 238 с.
37. Grygus I., Kochanowicz M., Mieszkowska M. Fizjoterapia w pulmonologii = Physiotherapy in pulmonology. Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Kraków. 2016. 160 p.
38. Paprocka-Borowicz M., Demczyszak I., Kuciel-Lewandowska J. – Fizjoterapia w chorobach układu oddechowego. – Wrocław, 2009, Górnicki Wydawnictwo Medyczne. – 114 s.
39. Rehabilitacja medyczna. Pod redakcją Andrzeja Kwolka. Tom I. – Wrocław: Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, 2004. – 555 s.
40. Rehabilitacja medyczna. Pod redakcją Andrzeja Kwolka. Tom II. – Wrocław: Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, 2004. – 630 s.
41. Rehabilitacja medyczna. Pod redakcją prof. dr. hab. med. Milanowskiej K., prof. dr. med. Degi W. Wydanie czwarte. – Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2003. – 524 s.

13. Інформаційні ресурси

1. Фізична активність. Режим електронного доступу:
<http://www.healthypeople.gov/>
2. Біомедична література. Режим електронного доступу:
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>
3. Нормативні документи МОЗ України. Режим електронного доступу: www.moz.gov.ua

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування